

הארץ הטובה

סדר ט"ו בשבט

רעיונות, מדרשים, אתגרים
וטעימות מפירות הארץ הטובה

הארץ הטובה

סדר ט"ו בשבט

בהוצאת מכון התורה והארץ

שבי דרום ד.נ. הגלב ת.ד. 18,

מיקוד: 8536500

טל: 08-6847325

פקס: 08-6847055

www.toraland.org.il

כתיבה:

שירה פוגל

עריכה:

**הרב אברהם סוחובולסקי
טל תורג'מן**

עריכת הלשון:

אפרת אורנשטיין

עיצוב והפקה:

פ. פרסומי ישראל

יוצא לאור בסיוע

**משרד התרבות והספורט,
מינהל התרבות**

"אַרְבַּעַה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם.

בְּאַחַד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַסֻּלָּכִים וְלַרְגָּלִים.
 בְּאַחַד בְּאֵלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמַּעֲשֹׂר בַּהֶמָּה.
 רִבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי.
 בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשָּׁנִים
 וְלַשְׁמִטִּין וְלִיֻּבְלוֹת, לַנְּטִיעָה וְלִירִקוֹת.

בְּאַחַד בְּשֻׁבָּט, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן,
 כְּדָבָרֵי בֵּית שְׁפָאִי. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים,
 בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בּו'."

משנה ראש השנה א', א'

פתיחה

"כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ, מְבִיאָךְ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה: אֶרֶץ, נַחֲלֵי מַיִם-עֵינֹת וְתַהֲמוֹת,
יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר. אֶרֶץ חֹטָה וְשׁוֹעֲרָה, וְגִפֶּן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן; אֶרֶץ-
זֵית שָׁמֶן, וְדִבְשָׁ.".

דברים ח', ז'-ח'

"כל הקודם בפסוק ארץ חטה ושעורה קודם לברכה וארץ בתרא הפסיק הענין וכל
הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא הלכך תמרים קודמים לענבים שזה שני
לארץ בתרא וזה ג' לארץ קמא" (שולחן ערוך אורח חיים רי"א).

בגמרא מובא דיון בעניין אותו עיקרון הלכתי של סמיכות למילה ארץ:

"רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא [ישבו בסעודה]. אייתו לקמייהו תמרי ורמוני [הביאו לפניהם תמרים ורימונים], שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא [רב המנונא בירך על התמרים בהתחלה]. אמר ליה רב חסדא: לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה? אמר ליה: זה שני ל"ארץ", וזה חמישי ל"ארץ". אמר ליה: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינן [מי ייתן ויהיו לנו רגליים חזקות שנוכל ללכת ולשמוע אותך תמיד]. " (ברכות מ"א, ב')

בספרו 'עולת ראייה' מכאר הרב קוק את המהלך הרוחני שעומד מאחורי עיקרון הלכתי זה:

"כעם שהברכות עצמן מעירות את הלבבות לדעות ישירות [...] כן גם פרטיהן להלכותיהן בנויים על פי דרכים מפולשים למדות טובות ויקרות ועיקרי תורה ואמונות ודעות [...]"

"והנה חיבת הארץ מחולקת לפי מעלת האנשים והכרתם, כי יש שמחבב ארץ הקודש בשביל סגולותיה היקרות [...] ויש מי שמחבב ארץ הקודש ומשתדל בישובה ובדירתה, בשביל שמכיר בה התכלית של המנוחה החומרית לכלל ישראל שהוא גם כן דבר טוב ונשגב [...]"

"על כן רמוז כאן בפסוק קירוב הברכות לארץ בשתי מערכות: חמשה מינים, נגד ההשתוקקות לארץ באופן העליון המעולה. והחלק השני, זית שמן ודבש נגד המכירים את ההשלמה הטבעית של כלל ישראל בארץ, בהשלמתם הרוחנית הטבעית."

"ולמדנו מכאן: כמה גדולה היא המעלה של מי שמשתוקק לישב ארץ הקודש אפילו לשם התכלית החומרית של הכלל, כי אצל הכלל יהפך תמיד כל עניין גשמי לרוחני והתכלית העליונה בו תבוא על ידי חבור עם ד' בארץ ד'. על כן מי שיש לו קורבה יתירה לארץ הקודש אפילו במדריגה הגמוכה, יש בזה לחזקו ולאמצו ולהקדימו לברכה ממי שמתאחר ומתרחק..." (עולת ראייה א' שע"ד).

אִנְיָהִם עַל שְׁלֹחַן הַסֵּפֶר פִּירוֹת מַלְבָּצֹת רִאשִׁימָה, פִּירוֹת רִצּוֹן וְאִנְיָהִם מְאֻנוּת

וְאִלְלָהֶם לְרִאשִׁימָה אִם פִּי חֲבֹל וְלִבִּי עֲלִי לְרִאשִׁימָה: ﴿

"וַיֹּאכִלֶהוּ, מִחֶלֶב חִטָּה..."

תהילים פ"א, י"ז

חִטָּה

החִטָּה, המופיעה בראש שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, היא אחת מאבות המזון של האדם בעולם.

בגמרא במסכת ברכות מובא דיון לגבי ברכות הנהנין: בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה" - יצא, ועל פירות הארץ "בורא פרי העץ" - לא יצא (ברכות ו', ב'). בהקשר לדיון זה מובאת דעתו של רבי יהודה - "עץ הדעת חִטָּה היה":

"פשיטא [פשוט שאדם המברך "העץ" על פירות הארץ לא יצא? שהרי אין פירות הארץ קרויים פרי העץ]. ומתריצים: אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לרבי יהודה שאמר "חִטָּה מין אילן היא", דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון, רבי מאיר אומר גפן היה, שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר "ויעת מן היין וישכר"; רבי נחמיה אומר תאנה היתה, שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר ויתפרו עלה תאנה. ר' יהודה אומר חִטָּה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן" (ברכות מ', א').

גמרא זו מדגישה לנו את חשיבותו של פרי החִטָּה ואת ערכו הרב לאדם. פרי החִטָּה איננו עוד אחד מפירות הארץ. הוא יסוד מרכזי בחיותו של האדם ובצמיחתו.

החִטָּה מסמלת בתורה את חג הקציר - חג השבועות - "בְּכוֹרֵי קִצְרֵי חִטִּים" (שמות ל"ד, כ"ב). כחג זה גם מוקרב קרבן שתי הלחם המורכב בעיקר מחִטִּים.

מדרש רבה על הפסוק בשיר השירים מדגיש את מעמדה החשוב
של החיטה וממשיל אליה את עם ישראל:

מדרש

"בַּטֶּנֶךְ עֲרֻמֹּת חֲטִים" (שיר השירים ז', ג').

"וְהָלֹא שֶׁל אֶסְטְרוֹבִילִין יָפָה מִשָּׁל חֲטִים?
אֶלָּא אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לִהְיוֹת בְּלֹא אֶסְטְרוֹבִילִין,
וְאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם לִהְיוֹת בְּלֹא חֲטִים!

"אָמַר ר' אִידִי:

מָה חֲטָה זֹו סְדוּקָה,

כִּי יִשְׂרָאֵל סְדוּקָה מִיִּלְתָּן.

ר' יוֹסִי בַר חֲנַנְיָה אָמַר:

מָה חֲטָה זֹו סוֹפְגָת, כִּי יִשְׂרָאֵל סוֹפְגִין נִכְסֵיהֶן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, הֲדָא הוּא
דְּכַתִּיב: (דברים ז', ט"ז) וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעֵצִים וְגו', וְכַתִּיב: (ישעיה ס"א, ו') חֵיל גּוֹיִם
תֹּאכְלוּ וּבִכְבוֹדָם תִּתְיָמְרוּ.

"אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:

מָה חֲטִים הָלָלוּ פְּסֻלַּת שְׁלֵהֶם נִמְדָּדוֹת עֲמֻהָם,

כִּי יִשְׂרָאֵל (דברים כ"ט, י') מְחַטֵּב עֲצִידָה עַד שֶׁיָּבֵא מִיִּמִּידָה"

אָמַר ר' יִצְחָק:

מָה חֲטִים הָלָלוּ, בְּשֶׁהֵן יוֹצְאִין לְזָרַע אֵינָן יוֹצְאִין אֶלָּא בְּמִנְיָן וּבְשִׁנְכֻנְסִין מִהֶגְרָן
נִכְנָסִין בְּמִנְיָן, כִּי בְּשִׁיָּרְדוּ יִשְׂרָאֵל לְמוֹצְרִים יָרְדוּ בְּמִנְיָן, שְׁנַאֲמַר (שם י', כ"ב)
בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרֵימָה, וּבְשִׁעֲלוֹ עָלוּ בְּמִנְיָן, שְׁנַאֲמַר (שמות י"ב, ל"ז)
בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רָגֶלִי..." (מדרש רבה שיר השירים פרשה ז').

החיטה היא סוג המשפחת הדגניים, ואחת מיסודות המזון החשובים ביותר לאדם. החיטה היא הגידול השני הנפוץ ביותר בעולם, אחרי תירס ולפני אורז.

נקורות היסטוריים רבים מציגים על גידול החיטה עוד בראשית פולו של האדם בעולם, מהם נקורות רבים המופיעים בתנ"ך. לפי חלק מהדעות, אף על הדעת - חיטה היה.

רוב החיטה בישראל גדלה בגליל, אך מרבית החיטה המממנת לייצור קמח מובאת מחוץ לארץ.

בתנ"ך מופיעים אזכורים רבים לגידול החיטה במקומות שונים בארץ: בעפרה שבנחלת בנימין (שופטים ו"א, ז'), במית ene (נ"א ו"ז), בירושלים (דב"א כ"א, כ') בעבר הירדן, בלעז (ש"ב ו"ב, כ"ח) וכן בארם נהריוס (בראשית ל', ו"ד).

הידעת?

אהרון אהרונסון, מראשי מחתרת ניל"י (שהיה גם אגרונום ומומחה לחיטה), הוא שמצא לראשונה את "אם החיטה" - שורשי החיטה המקורית.

 גאווה ישראלית

החיטה מופיעה גם בעבודת הקרבנות במקדש: קרבן המנחה - קרבן נדבה המובא כקרבן בפני עצמו או כתוספת לקרבן קיים ומורכב בעיקר מחיטים.

החיטה במקדש

בחנו את עצמכם! ? כמה פתגמים הקשורים לחיטה ולתוצריה תוכלו למצוא? נסו למנות אותם.

”עֹקְמִים לֶחֶם רָצְנוּ לִחְיֵה, אֹרֶז אֶל עֹשִׂי, וְלִבְכִּים:”

על הלחם מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

על מאפה מחמשת מיני דגן ועל מיני מאפה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִיְּי מְזֻנוֹת:

שעורה

**"כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן
לָכֶם, וּקְצַרְתֶּם אֶת קִצְרֶיהָ, וְהִבֵּאתֶם
אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרֹכֶם אֶל הַכֹּהֵן.
וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם,
מִמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת יִנִּיפֶנּוּ הַכֹּהֵן"**

ויקרא כ"ג, י'

קרבת העומר המוקרב "ממחרת השבת" מן השעורים מסמן את ראשית ימי הקציר בארץ ישראל. העם כולו מחכה להקרבת העומר על ידי הכהן הגדול לפני שמתחיל הקציר הפרטי של כל אדם ואדם.

הבחירה בשעורים לקרבן המוקרב לה' מתמיהה, שהרי השעורים אינם מאכל אדם אלא מאכל בהמה, והבחירה הטבעית יותר היא להקריב את הקרבן המסמל את תחילת ימי הקציר מן החיטים. חז"ל מתייחסים לשאלה זו ואומרים:

"ר' יוחנן אָמַר לְעוֹלָם אֵל תְּהִי מִצֹּת הָעֹמֶר קֵלָה בְּעֵינֶיךָ שֶׁעַל יְדֵי מִצֹּת הָעֹמֶר זָכָה אֲבִרְהָם לִירֵשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן... רִישׁ לְקִישׁ אָמַר לְעוֹלָם אֵל תְּהִי מִצֹּת הָעֹמֶר קֵלָה בְּעֵינֶיךָ שֶׁעַל יְדֵי מִצֹּת הָעֹמֶר עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, הֵוֵי אוֹמֵר בְּזָכוֹת קָסַח שְׁעוּרִים" (מדרש רבה ויקרא כ"ח, ו').

ריש לקיש מתייחס במקור זה לקרבן סוטה שמוקרב אף הוא מן השעורים.

מהי אם כן התכונה המיוחדת של השעורים?

המדרש ממשיך ומתאר את משמעותו המיוחדת של קרבן העומר ואת סגולת השמירה שלו על עם ישראל:

"כְּשֶׁבֹא הַקֵּן הַרְשָׁע לִקְחַת אֶת מִרְדְּכִי הַהֶרְפִּיב אוֹתוֹ עַל הַסּוֹס וְלִקְרָא לִפְנֵיו כֶּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִפְלֹךְ חִפָּץ בִּיקְרוֹ, הוּא בָּא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְחַפֵּשׂ אֶת מִרְדְּכִי וּמִצָּא אֶת הַתְּלִמִּידִים לוֹמְדִים. שְׁאֵל אוֹתָם: בְּמָה אַתֶּם עוֹסְקִים? אָמְרוּ לוֹ: בְּמִצֹּת הָעֹמֶר. אָמַר לָהֶם: מִמָּה הוּא מְזֻהָב אוֹ מְכֻסֶּפֶּ? אָמְרוּ לוֹ: מִשְׁעוּרִים. אָמַר: שְׁעוּרִים שֶׁלָּכֶם נִצְחוֹ אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב שֶׁנִּתְּתִי לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ."

בספר 'אור חדש' מבאר המהר"ל את דברי המדרש ומסביר כי קרבן העומר מסמל את ההודאה לה' על הנהגתו את העולם בדרך הטבע.

שאלה תרבותית, המכונה בקיצור שאלה, היא מין תרבותי
מסוג שאלה שהמפחית הדגניים. השאלה מהווה, יחד עם החיטה,
מקור עיקרי לפחמימות.

השאלה נמצאת עם שבעת המינים שהתברכה בהם האל, ומזכרת
פלאים רבות במקורות. היא גם אחת מחמשת מיני דגן.

בישראל נאכלים גרעיני השאלה בעיקר בצורת גריסים וגריסי פנינה, וכן
מכילים מהם תערובות לדייסה. כמו כן מנמשת השאלה להכנת בירה.

הידעת?

הבירה הראשונה בישראל:

בשנת תרצ"ד, במיזם משותף של משפחת
רוטשילד, חברת פיק"א וחברה בנקאית
מפריס, הוקמה מבשלת בירה בראשון
לציון בסמוך ליקב. המותג העיקרי
שייצרה המבשלה הוא "נשר", הלוא היא
בירה נשר המוכרת עד היום.

 גאוה
ישראלית

השעורה במקדש:

קרן העומר הובא בט"ז בניסן מראשית
הקציר של השעורים, והקרבתו פתחה
את עונת הקציר. קרבן נוסף שהובא
משעורים הוא מנחת הסוטה.

 השעורה
במקדש

את הפיוט הבא חיבר הבן איש חי לכבוד ט"ו בשבט:

אֶז יִרְנֶן עַץ הַיְעָרִים לִפְנֵי אֶל אֲדִיר אֲדִירִים
יַעִיר זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

בָּרוּךְ אֵל שׁוֹכֵן עֲרֻבוֹת הַבּוֹרָא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת
וּבָרָא אֵילָנוֹת טוֹבוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

רֵם אֵל בְּשָׁמַי מַעֲוִנִים בָּרוּךְ מְכַרֵּךְ הַשָּׁנִים
מְצַמִּיחַ עֲנָבֵי גִפְנִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

כְּבֹדוֹ אֵל בְּאוּרִים הַגְּדִיל עֲנָפִים וְזִמְרִים
וּבָרָא זֵיתִים וְתַמָּרִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

יִתְבָּרֵךְ חֵי דָר מַעֲוֵנָה מְצַמִּיחַ פְּרֵי תְּאֵנָה
נוֹדָה לוֹ בְּשִׁיר וְרִנָּה אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

הִלְלוּ אֵל חֵי בְּזִמְרֵיכוֹת הַמְּגַדִּיל עַל מֵי נְהָרוֹת
רְמוּנִים וּמִינֵי פְרוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

חֲזָקוֹ לְכָבוֹת שׁוֹכְבוֹת שׁוֹמַח בָּנִים עִם הָאֲבוֹת
כֹּה נִזְכָּה לְשָׁנִים רַבּוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ

יִתְפָּאֵר אֵל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמּוֹ יִתְקַדָּשׁ

מהו המקור הראשון בתנ"ך לכל פרי מפירות
שבעת המינים? באיזה עניין הוזכר הפרי
לראשונה?

בחנו את עצמכם!

לחובבי אתגרים: מי מהפירות מוזכר פעמים רבות יותר בתנ"ך? נסו לצטט פסוק נוסף על כל אחד מהפירות.

אוכלים מאפה אקלח לצורה. יל שנהגים עלמות בירה לעלויה אלצורה. הכתה לע הבירה
לכבול נהיה בפירו, וכן יל להביק עליה לאחר אכילת הפירות.

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם
שהכל נהיה בדברך:**

מעשימה

מוזמנים להצטרף לתחרות קצרה - מי מכיר עצי פרי בארץ ישראל? שלוש, ארבע ו... כתבו כמה שיותר עצי פרי הגדלים בארץ.

נסו לחשוב: באילו מקומות הם גדלים? באיזו עונה הפירות מבשילים? אילו עצי פרי גדלים באזורכם?

"וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב וְהָיָה עָלֶיהָ-זֵית טָרֶף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נֹחַ כִּי-קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ" בראשית ח', י"א

את הזית אנו פוגשים כבר בספר בראשית בפרשת נח. נח משלח את היונה מהתיבה "לראות הקלו המים מעל פני האדמה". לאחר ששולחה בפעם השנייה חוזרת היונה ועלה זית בפה. עלה זית זה מבשר את גאולת האדמה שאחרי המבול, את חזרתה של הארץ לפריחה ואת הברית העתידה להירקם מחדש בין הקב"ה לבין האדם השוכן בארץ.

מדרש רבה מנסה לברר: מהיכן הביאה היונה את אותו עלה זית בפה לאחר המבול הקשה על הארץ?

"...כֵּן אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזֵּית הַזֶּה הֵבִיא אוֹרָה לְעוֹלָם בְּיָמֵי נֹחַ הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (בראשית ח', י"א) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב וְהָיָה עָלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ... ומהיכן הֵבִיאתָ? ר' אֲבָא בַר כְּהֵנָא אָמַר מִהַר הַמְּשֻׁחָה הֵבִיאתוּ. ר' לִי אָמַר מִשְׁכָּשׁוּשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵבִיאתוּ הַדָּא דְאָנוּן אֲמַרֵי אֶרֶעָא דְיִשְׂרָאֵל לֹא לָקַת בְּמוֹי דְמְבוּלָא... [ארץ ישראל לא לקחה במי המבול]" (ויקרא רבה ל"א, י').

בספרו 'נתיבות שלום' ממשיך רבי נח ברזובסקי ומבאר עניין זה:

"וזוהו ג"כ הבי' שאחז"ל (ב"ר לג ו) שהיה המבול בכל העולם מלבד בארץ ישראל בה לא היה המבול, משום שא"י היא ג"כ בבחינת כל טנופת לא יטנפון, שלגודל קדושתה של ארץ ישראל אין הטומאה יכולה לשלוט בה ולא נדבקה מהטומאה הכללית של דור המבול וכיוון שכן לא היה צורך במבול שירד בא"י..." (נתיבות שלום פרשת נח).

"כְּשֶׁהָיָה נֹחַ בַּתֵּבָה, מִה כְּתִיב שֶׁשׁ וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב וַיָּצֵא יָצוֹא (בראשית ח', ז') וְאַחֵר כֵּן שִׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה וגו' (שם שם י"א). אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִה הַיּוֹנָה הֵבִיאה אוֹרָה לְעוֹלָם, אִף אַתֶּם שְׁנִמְשְׁלֶתֶם בְּיוֹנָה הֵבִיאוּ שְׁכָן זֵית וְהַדְּלִיקוּ לִפְנֵי אֶת הַנֵּר..." (מדרש תנחומא שמות, פרשת תצווה סימן ה')

אותו הזית המסמל את החזרה לחיים לאחר המבול, את הברית החדשה שיוצר הקב"ה עם עולמו, הוא הזית שדרכו מבקש הקב"ה להאיר את העולם: "הדליקו לפני נר"

מפרי הארץ

פעם יצא הרב מרדכי אליהו זצ"ל לסיור בחו"ל, ודיבר בחשיבותה של ארץ-ישראל. במהלך הסעודה הביאו לרב זיתים יפים וגדולים. אמר אחד האנשים לרב: "כבודו יטעם את הזיתים הללו, הם גדלים כאן. גם כאן יש פירות טובים, לא רק בארץ-ישראל". הזיתים נראו יפים במיוחד, אבל הרב לא טעם מהם, והסביר: "אם משתמשים בזיתים הללו כדי להמעיט בכבודה של ארץ-ישראל, לא אוכל מהם".

כשראה הרב שכולם טעמו מהזיתים ושיבחו את טעמם, לקח את הקופסה וראה שכתוב עליה "מיוצר בקיבוץ יבנה". הבין הרב שאיש מלבדו לא שם לב שהזיתים הללו מיוצרים בארץ-ישראל. אמר להם: "אם הזיתים הללו טעימים כל כך, גם אני אטעם מהם".

האיש שדיבר בשבח הזיתים נראה כמנצח. הנה, גם הרב אוכל מהזיתים של חו"ל! טעם הרב מן הזיתים ואמר: "הם באמת משובחים מאוד. לא יכול להיות שזיתים כאלה גדלים בחו"ל. אני בטוח שהם מארץ-ישראל". אמר לו האיש: "כבוד הרב, גם בחו"ל גדלים דברים טעימים".

כל הציבור האזין בסקרנות לשיחה.

ביקש הרב מן האיש שיתבונן בקופסה ויגיד לו היכן מיוצרים הזיתים הללו. האיש הסתכל ואמר: "קיבוץ יבנה. ארץ-ישראל". אמר לו הרב: "אם אתה אוהב כל כך זיתים טעימים, בוא לארץ-ישראל. היא מגדלת בשבילך את כל הפירות הטעימים. ממש בשבילך ולמען. בוא, הארץ מחכה לך!"

זית יאירי הוא אד ירוק-עצ מנסחת הזיתים הלד בר
 בארצות הים התיכון.
 מקומו של אד הזית הוא במזרח התיכון, בארץ ישראל ובדרום סוריה.
 א פי מחקרים הוא תורבת (נשת) והותאם לסיבה ההתעבות
 בן אדם) לפני אלפי שנים.

הידעת?

יכולו של הזית בארץ משתנה ונע בין
 10 ל-50 אלף טון פרי לשנה, מתוך יכול
 עולמי של 15 מיליון טון. זוהי כמות גדולה
 מאוד ביחס לגודלה של מדינת ישראל.
 בשנים האחרונות חלה עלייה משמעותית
 בשטח גידולם של עצי הזית: מ-222,000
 דונמים ל-268,500 ויותר.

גאוה
 ישראלית

שמן הזית ידוע בחשיבותו ההיסטורית,
 הרוחנית והבריאותית. שמן הזית שימש
 להדלקת המנורה בבית המקדש: "שמן זית זך
 פתית למאור" (שמות כ"ז, כ'). הוא היה רכיב
 מרכזי בשמן המשחה ששימש למשיחת כוהנים
 גדולים ומלכים וכן למשיחתם של כלי המקדש. שמן
 הזית נוסף לחלק מן המנחות שהוקרבו במקדש.

שמן
 הזית
 במקדש

רגע של לשון: שייכו את הפעולות החקלאיות
הבאות לפרי המתאים:

**בחנו את
עצמכם!**

_____	מסיק -	_____	בציר -
_____	ארייה -	_____	קציר -
_____	גדיד -	_____	דיש -
_____ קטיף -			

עוֹקְחִים, בֵּית, לְעִלְתָּהֶם הֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַבְּרִיכִים עֲפֹנֵי אֲכִילָתוֹ

וְיֵל עֲכֹוֹן הַבְּרִיכָה גַם עַל לֹא פִירוֹת רָצִי: (וְיֵל עֲכֹוֹן הַבְּרִיכָה גַם עַל לֹא פִירוֹת רָצִי:)

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ:

"אָרץ זֵית שָׁמֶן וְדָבֶשׁ"

דברים ח', ח'

המושג דבש בתנ"ך ובמקורות מיוחס בדרך כלל לדבש המופק מתמרים (סילאן). מכאן שפסוקים רבים המזכירים את הדבש בכתובים מתייחסים לתמר.

"וַיֹּאכִילֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה וּמִצֹּר דָּבֶשׁ אֲשֶׁר־בְּעֵץ"

תהילים פ"א, י"ז

את המתיקות הטמונה בפרי זה אפשר לפגוש במשמעות נוספת - עץ התמר משמש במקורות פעמים רבות כסמל לנווה מדבר - עץ פרי בתוך הצחיחות המדברית.

"וַיִּסְעוּ מִמָּדָרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילִם שְׁתֵּימִם עֲשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים--וַיַּחֲנוּ-שָׁם"

במדבר ל"ג, ט'

את המתיקות והשפע שמביא אתו פרי זה הן בפירותיו והן בענפיו, גזעו וצללו מתארים חז"ל במדרש. הם ממשילים את עם ישראל לעץ התמר:

"מה תמרה זו אין בה פסולת אלא תמרים לאכילה, לולבים להלל, חריות לסכך, סיבין לחבלים, סנסנים לכברה, שפעת קורות לקרות בהן את הבית, כך הם ישראל אין בהם פסולת אלא מהם בעלי מקרא מהם בעלי משנה מהם בעלי גמרא מהם בעלי אגדה" (ילקוט שמעוני צ"ב).

תמר

ועל פירותיה... ☪☪☪

"עולים חדשים היינו בבית מזמיל, בירושלים. כל השכונה של עולים חדשים הייתה, אבל אנו חדשים ממש היינו. יום קודם הגענו מטבריה. לטבריה שלחה אותנו הגבירה בלה מן הסוכנות במשאית מחיפה, תכף כשירדנו מן האונייה "ארצה" בחשכה. לבד עמדנו. איש מקרובינו לא המתין שם. לא הדוד נינו מירושלים, ולא הדוד זכי מרחובות, וגם לא חכם בנימין. המברק ששלחה אמא ממילאנו לא הגיע. זוכר אני אותה שעה. אמא עומדת ליד המשאית ודמעות בעיניה, תינוק בוכה על ידה הימנית, על כתפה תינוקת רדומה, כמה זאטוטים לבושי סוודרים של צמר וחבושים בכובעים עם מצחייה ממילאנו מתרוצצים לרגליה בחשכה ומושכים בשמלתה, ואבא מרגיע אותה בפסוקים בשבח ארץ ישראל. בנמל ראה אבא חייל של חיל הים במדים מבהיקים ובסמלים מצוחצחים. נרגש כולו הצביע עליו אבא בגאווה ואמר לנו: הנה חייל, חייל של ארץ ישראל. אבא קרב לחייל ושאל אותו, גאה בעברית שדיבר בה במצרים בשבתות: השלום לך חייל? החייל הביט בו בתימהון והמשיך בדרכו. אבא קרא לעומתו, הצלח במעשיך, חייל. ה' עימך גיבור החיל! ... אותו לילה שהיינו בטבריה בא לבקר אותנו זקן אחד. זקנו לבן היה ועיניו טובות והוא לבוש בגד חום ארוך עם פסים לבנים רחבים, ספק קפוטת ספק חלוק. הזקן אמר לנו שביתו סמוך לכינרת, ליד בית הכנסת הישן של חסידי בויאן, בצד החומה הישנה. אמרו לו שבאים עולים חדשים ממצרים ומרומניה. הביא איתו תמרים לחים, צימוקים וגם בקבוק של יין. כשראה אותנו, הילדים, חילק לנו תמרים. ביקש שנאחז את התמרים ביד ימין ונברך בקול: ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם, בורא פרי העץ. הקשיב הזקן לכל ברכה כשהוא עוצם את עיניו ועונה בכונה גדולה: אמן. אחר כך ביקש מאיתנו שנברך ברכת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה על התמרים. ליד טבריה גדלו התמרים, מן העונה החדשה הם, ועוד הוסיף ואמר שנכון בברכת שהחיינו גם על מצוות יישוב ארץ ישראל שאנחנו זוכים לקיים היום... בירכנו ברכה אחרונה, ברכת מעיין שלוש על פירות שבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ, ואמר לנו הזקן שעל פירות ארץ ישראל הנוסח בברכה מיוחד הוא - לא כמות שמברכים בחוצה לארץ: על הארץ ועל הפירות אלא: על הארץ ועל פירותיה..." (תיאום כוונות, הרב חיים סבתו, 21-23)

תמר מצוי הוא על השייך למשפחת צ'צ'צ' הדקל.
התמר בארץ ישראל הוא על תרבות הגלגל בעיקר באזורים חמים.
כל חלקיו משמשים את האדם.

הידעת?

גאווה ישראלית

מטע התמרים הגדול בישראל
נמצא בקיבוץ טירת צבי
שבעמק בית שאן.
גם בעמק הערבה יש מטעי
תמרים גדולים. כיום גדלים
רוב התמרים מסוג מג'הול
לייצוא בבקעת הירדן, בשטח
של כ-20 אלף דונם. תמרים
אלו ידועים באיכותם.

בחנו את עצמכם!

מה הגובה שלי?

אם היו מתבקשים שבעת המינים
להסתדר מהר לפי גובהם, מה
היה הסדר מהנמוך לגבוה?

לחובבי
אתגרים:

מהו הגובה הממוצע (פחות
או יותר) של כל אחד מפירות
שבעת המינים?

אוכפים תאג'ים או יבל

מעשימה

בארץ קרויים יישובים רבים בשמות הקשורים לעצי פרי ובהם שבעת המינים. נסו למנות כמה שיותר יישובים ששמן קשור לפירות שבעת המינים. הצלחתם בקלות? חפשו שמות יישובים שבהם עצי פרי שאינם משבעת המינים.

צריכים עזרה? סרקו את הקוד בתחתית העמוד ותקבלו את רשימת היישובים בישראל.

סרקו אותי

רפן

"אשתך כגפן פוריה" תהילים קכ"ח, ג'

אחד התיאורים המרכזיים של אשכול הגפן הארץ-ישראלי הוא זה המופיע בפרשת 'שלח' מפי המרגלים.

הקב"ה מבקש משנים-עשר המרגלים לתור את הארץ, ובין השאר: "וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ" (במדבר י"ג, כ').

המפגש עם הארץ, עם סגולותיה ועושרה עובר קודם כל דרך פירות הארץ.

באותו פסוק מצוין בפנינו כי " הַיָּמִים יָמִי בְּכוֹרֵי עֲנָבִים" (שם, שם).

ואכן המרגלים באים לתור את הארץ ופוגשים את עושרה הרב המצוין בעיקר בתיאור פירותיה. באופן מיוחד מודגש הגפן: "וַיָּבֵאוּ עַד נָחַל אֲשָׁכָל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זֵמֹרָה וְאֲשָׁכָל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֶהוּ כְמוֹט בְּשָׁנִים... לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נָחַל אֲשָׁכָל עַל אֲדוֹת הָאֲשָׁכָל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

המרגלים חוזרים לבני ישראל, מציגים את פירותיה המשובחים של הארץ ומציינים: "וְגַם זָכַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הוּא זֶה פְּרִיָּה", אך דיבת הארץ שמובאת גם היא בסיפור חטא המרגלים מרחיקה את עם ישראל מארצו לשנים רבות במדבר.

רבות מדובר בחטא קשה זה, שתיקונו לפי חלק מהדעות בחז"ל הוא אכילת פירות ארץ ישראל ודיבור בשבח הארץ בזה היום - ט"ו בשבט, ואולי באופן מיוחד בפרי הגפן המוזכר רבות כל כך בפרשה זו והפך סמל לשפע של ארצנו הקדושה.

❁ "ארץ תאני וענבי" ❁

ההתבוננות בגדולתה המיוחדת של ארץ ישראל הוא תיקונו של חטא המרגלים. הרב צבי יהודה זצ"ל נהג לפרש את הביטוי "ארץ תאני וענבי" שבפזמון של מוצאי שבת שכתב הרב זצ"ל (עולת ראייה ב, עמ' ריב) ולומר כי גרגירי הענבים המחוברים לאשכול מבטאים את החיבור של הפרט לכלל. גם בין היוצא מן הענבים יש תכונה מיוחדת של חיבור. אדם ששותה יין חדש אינו מברך הטוב והמטיב, ואילו שניים ששותים מברכים הטוב והמטיב (שו"ע או"ח קעה, ד), בגלל השמחה המשותפת שנוצרת בעת שתיית היין. היין משמח, ובמצב של שמחה שוכחים את כל הכעסים ומתאחדים. זהו עניינו של היין - לחבר ולאחד את הכול. לעומתו, לתאנה יש טבע שונה. בתאנה כל פרי גדל לעצמו, ולא זו בלבד, אלא שגם אי אפשר לאסוף את כל התאנים בזמן אחד. יש תאנים שמבשילות בבוקר, יש שמבשילות רק בערב ויש שלמחרת, כל תאנה מבשילה בזמן שלה, בפרטיות (מתוך במדבר רבה י"ב, ט').

הסביר הרב צבי-יהודה כי הרב זצ"ל רצה לומר במילים "ארץ תאני וענבי" בפזמון שכתב שבארץ ישראל כל אחד הוא מיוחד, לכל אחד יש תפקיד מיוחד ועבודת ה' הייחודית לו. כשם שפרצופיהם אינם שווים כך גם דעותיהם שונות (ברכות נ"ח ע"א), ולכל אחד יש הנפש והנשמה המיוחדות לו, כוחות שונים ומעלות אחרות, ואין אחד דומה לחברו. כך הוא בדמיון לתאנים שגדלות כל אחת בזמנה ובפני עצמה. עם זאת עם ישראל הוא עם אחד, וכל אחד מישראל יוצר גוון במכלול השלם. עבודת ד' צריכה להיות עבודה של אומה שעובדת את ריכונו של עולם, ובה כל אחד מוסיף איזה גוון לעבודת ה'. ישנם שישים ריבוא של אורות ונשמות ונרות המאירים בגוונים שונים ומיוחדים, וביחד יוצאת מהם הארה גדולה של הופעת רצון ה' בעולם על ידי ישראל.

זהו עניינה של ארץ ישראל שהיא מכילה הכול, את הפרטיות ואת הכלליות, את השמים ואת הארץ.

(עפ"י שיחות הרב צבי יהודה)

זמן חייו. או בקיצור זמן, היא מין של מנה מלפני המלפחה
המלפנים. פרי הזמן הוא ענה, והוא מלפני כפרי מאכל, כפרי
מיוהש לציונים ולחכמה יין.

הזמן הביאה עמה לשפה העברית של ביטויים הקשורים רק
בה: ענפיה הצעירים נקראים שריזים, ורק לקראת סוף העונה הם
מתעצמים והופכים לבחורות. החלואות מחולקות לקטעים שביניהם
ניצנים ומהם יצא שריזים ובני שריזים. קטף ענבים נקרא בציר
והוא נמשך כמעט כל הקיץ. חלקת הזמן נקראת כרם, בחלואה
לציתים.

הידעת?

בישראל פעילים כיום למעלה
מ- 280 יקבים. היקבים
הישראלים מובילים בתחרויות
יין עולמיות וזכו בפרסים רבים.

**גאווה
ישראלית**

8 יינות של יקב פסגות זכו בכוכבי זהב
בתחרות אתר היין 1001degustations.com

יקב אדיר הגלילי זכה בגביע האזורי על היין אדיר
שיראז כרם בן זמרה, עבור היין הטוב ביותר באסיה לפני עמק
הרון. באותו דירוג זכה גם במדליית זהב נוספת על היין אדיר פלאטו
קברנה סוביניון.

יינות יקב יער יתיר זכו 5 שנים ברציפות בציונים של
90-93 נקודות בטעימת מגזין Wine Advocate של רוברט פרקר.

יקב רמת הגולן זכה בפרס Wine Star
בקטגוריית "היקב הטוב ביותר בעולם החדש" של מגזין Wine
Enthusiast.
בבחירתו גבר היקב על יקבים גדולים ומרשימים מארצות כמו
אוסטרליה, קנדה וגיו זילנד.

יעלה יעלה - ר' ישראל נג'ארה
יעלה יעלה בואי לגני

הנץ רמון פרחה גפני
ויאכל את פרי מגדיו
אין יחידה אשב על פני

יבוא דודי יחיש צעדיו
אם ידידי ארכו נדודיו

שוכי אתי, ואני אשובה
כי בתוכך אתן משכני

שוכי אלי, את בת אהובה
הנה עמי זאת אות כתובה

ולבת מאז אותי קנתי
ואיך תאמר כי אהבתי

רעי, דודי, נפשי פדית
עתה לי בין עמים זרית

ולתהלה ולטוב שריתיך
על כן אושיבך על דוכני

אימותי, לטוב זריתיך
כי אהבת עולם אהבתיך

עתה מהר תאסף נדודי
ושם אקריב לך את קרבני

לו יהי כדברך, ידידי
ולתוך ציון נחה נדודי

כי ציץ ישועי רענן ורטב
וחיש אשלח לך את סגני

חזקי רעיה חכך פיין טוב
ולסיריך אכרות ואחטב

פירות שבעת המינים משמשים אותנו לסוגי
מאכל ומשקה שונים: ריבות, קמח, תבשילים,
משקאות וכד'. נסו למנות אותם.

בחנו את עצמכם!

איזה פרי (חוץ מהגפן) משמש להכנת יין?
היכן הכינו יין זה לראשונה?

לחובבי אתגרים:

אכלים מפרי ראפן - ארזים או צילאוקים.

תאנה

"וַתֹּאמֶר לָהֶם הַתָּאנָה הַחֲדַלְתִּי אֶת מִתְקִי וְאֶת תְּנוּבָתִי הַטּוֹבָה וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל הָעֵצִים?" שופטים ט', י"א

במשול יותם שבספר שופטים מתאר יותם את חיפושם של העצים אחר מלך שימלך עליהם: "הָלוֹךְ הָלְכוּ הָעֵצִים לְמַשַּׁח עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ..." (שופטים ט', ח').

העצים פונים לעץ הזית, לעץ התאנה ולגפן, אך הללו מסרבים. תשובתם של העצים השונים דומה - והרי יש לנו תפקיד בעולם, אנו משמחים לבב אנוש, נותנים פרי, מכבדים את האדם ואת בורא העולם, מדוע נלך "לנוע על העצים"?

מהו אם כן תפקידה המיוחד של התאנה?
מה בא עץ זה ללמד בעולמו?

עץ התאנה צומח בר לאורך השנה כולה במקומות שונים בארץ ישראל, בדרך כלל ליד מקורות מים. פרי התאנה אינו גדל בעונה קבועה כמו פירות אחרים, וכל תאנה מבשילה בתקופה אחרת. על עץ התאנה אמר שלמה המלך בספר משלי: "נֹצֵר תָּאנָה יֹאכַל פְּרִיָּהּ" (משלי כ"ז, י"ח) - כיוון שפירות התאנה גדלים אחד אחד, ההזמנה היא לקטוף ולנצור כל פרי ברגע שהוא מבשיל.

בשל תכונה זו של עץ התאנה, ממשילים חז"ל את תורת ישראל לעץ זה:

"נֹצֵר תָּאנָה יֹאכַל פְּרִיָּהּ" - למה נמשלה תורה בתאנה? שרב האילנות, הזית, הגפן והתמרה, נלקטין כאחת, והתאנה נלקטת מעט-מעט.

כך התורה, היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשנתיים" (במדבר רבה כ"א).

הַתְּאֵנָה - חַמְסַחַת הַתְּתוּיִם. הַעֵד נְשִׁיר, וְהוּא עֲשׂוֹי לְהַגִּיעַ לְגוֹבֵה
 10-3 מִטְרִים. כִּהָּ אֶחָד מִשְׁבַּע הַחַיִּים שְׁנֵת־בַּחַהּ בְּהֵם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 הַעֵד גַּדְל בֶּר לִיב מַעֲוִינֹת לְאֹרֶךְ בִּקְצֵת הַיָּרְדֵּן וּבִקְצֵת יַם הַמֶּלֶח.
 קִטְיָה תֵאנִים נִקְרָא בְּאֶרֶץ. תֵאנָה מְיוֹבֶשֶׁת, שְׁאֹתָהּ נִהַג לֵאכֹל
 בִּטָּ"ה שֶׁבֶט עִם שְׂאֵר הַיְּבוּשִׁים, נִקְרָאת גַּם בְּרִיטָנְיָה. גֹּשׁ
 שֶׁל תֵאנִים מְיוֹבֶשֶׁת נִקְרָא גַם בְּרִיטָנְיָה, וְבְרִיטָנְיָה אֵל בְּרִיטָנִים בְּרִיטָנִים.

הידעת?

חֲנֻטָּה הִיא רֵאשִׁית הַתְּפִתְחוֹת הַפְּרִי, אִזּוּ הוּא קָטָן וְקֹשֶׁה. פְּגַה הוּא
 הַשֵּׁם לַתֵּאנָה יְרוּקָה קִטְנָה וְקֹשֶׁה שְׁטֵרֵם הַבְּשִׁילָה, וְלָכֵן תֵּינּוּקוֹת
 שְׁטֵרֵם הַבְּשִׁילוֹ נִקְרָאִים פְּגִים. "הַנְּצָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, יַעַת הַזְּמִיר
 הַיָּעִי, וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ. הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּגִיָּה, וְהַנְּצָנִים
 סְמָדָר נִתְּנוּ רִיחַ. קוֹמִי רַעֲיָתִי יִפְתִּי וְלִכִּי לָךְ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב', ו"ג) -
 פְּסוּקָה זֶה בֹּא לַתֵּאֵר אֶת מוֹעֵד תְּחִילַת הָאֲבִיב וְאֵת רֵאשִׁית הַלְּבֹב.

עַץ הַתְּאֵנָה גָּדֵל בְּכָל רַחְבֵּי הָאָרֶץ, בְּכָל סוּגֵי הַקִּרְקָעוֹת. הוּא צוֹמַח
 לְרֹב צִמּוּד לְמִקְוֹת מַיִם, כְּגוֹן בָּאֲרוֹת אוֹ נְחָלִים, וְגָדֵל בְּאִקְלִים
 שֶׁל קִיץ חָם וְיָבֵשׁ וְחוֹרֵף קָרִיר וְלֹחַ (אִקְלִים יָם-תֵּיכוֹנִי).

מה פירוש

"התאנה"

חֲנֻטָּה פְּגִיָּה?"

"אֲבִיב" ו"קִיץ" הֵן מִילִים מִתְאָרוֹת אֶת עוֹנוֹת
 הַשָּׁנָה, אֲךָ בֵּה בַּעַת גַּם מִתְאָרוֹת תְּהִלָּה
 בְּהַבְשַׁלַּת הַפִּירוֹת.

אֲבִיב - פְּרִי טֵרֵם הַבְּשִׁילָתוֹ, קִיץ - פְּרִי בִשּׁוּל.
 אִיזָה פְּרִי הוּא מִקּוֹר הַשֵּׁם קִיץ?

בחנו את עצמכם!

אֲבִיבִים תֵאנִים טְרִינֹת אוֹ מְיוֹבֶשֶׁת

"רימון מצא; תוכו אכל, קליפתו זרק"

מסכת חגיגה ט"ו ע"ב

פרי הרימון נמשל פעמים רבות לתרי"ג מצוות המופיעות בתורה. מעניין שדווקא גרעיני הרימון הם אלה שתופסים את מרכז תשומת הלב במקורות. גם במובן הגשמי, פרי הרימון הוא פרי שנאכל תוכו, אך קליפתו אינה נאכלת.

הביטוי "תוכו אכל קליפתו זרק" מדמה תכונה נפשית - היכולת לקבל את התוכן, את המהות, ללא הצד החיצוני, ללא הקליפה. מלמד אותנו רבי מאיר:

"ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה ד'אחר'.... [רבי מאיר למד תורה מפיו של 'אחר' - אלישע בן אבויה]. דרש רבא: מאי דכתיב (שיר השירים ו', י"א) "אֶל גִּנַּת אֶגֶז וְיָרְדְּתִי לְרֵאוֹת בָּאֲבִי הַנָּחַל וגו'" למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז? לומר לך: מה אגוז זה, אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה - אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח - אין תורתו נמאסת".

רבי מאיר רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק!

בגמרא מובא דיון בין חכמים לבין רבי מאיר באשר ליוחס אל תלמיד חכם שסרח ואל תורתו. חכמים טוענים: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיה, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו". לעומתם פועל רבי מאיר על פי המשל המדמה את תלמידי החכמים לאגוז, ולפי משל זה: "תלמיד חכם אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת". מסקנת הגמרא: רבי מאיר יכול היה ללמוד תורה ממי שאינו מלאך ה'.

בחילוקי הדעות טוען רבה בר שילא כי רבי מאיר "רימון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק".

מהי אם כן תכונתו המיוחדת של הרימון?

"כְּפֶלַח הַרְמוֹן רִקְתָּךְ" - אמר ר' שמעון בן לקיש: אל תקרי 'ריקתך' אלא 'ריקתך', שאפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון" (עירובין י"ט).

נראה שמהרימון, המלא גרעינים כמצוות ומדגיש את הזכויות של עם ישראל, אנו למדים על ההבדל בין פנים לחוץ ועל היכולת לגלות את העולם הפנימי ולוותר על הקליפה.

אבני ארץ ישראל

בהיותו דר בז'יטומיר הגיע עד"ר (שליח דרבנן - כינוי לשליח מארץ הקודש לגלות) מארץ ישראל לרבי אברהם דב ומאו וריטש (ה'בת עין') והתאכסן אצלם. במהלך השעות שיבח השד"ר הרבה את ארץ ישראל ועורר ברבי אברהם דב כיסופים לעלות ולחונן את עפר ארץ הקודש. בין הדברים שסיפר השד"ר הוא שהאבנים בארץ ישראל מבהיקות כמרגליות, והעפר זורח כספירים. לשמע הדברים החליט בעל הבת עין שהוא עולה לארץ הקודש, ואכן קיים החלטתו. לאחר זמן מה, פגש ברחובות צפת את אותו שד"ר שהתארח אצלו, ואמר לו: "למה רימיתני וסיפרת לי שהאבנים בארץ ישראל זוהרות כמו יהלומים, ולא סיפרת לי האמת - שהאבנים והעפר כאן הם כמו בחוץ לארץ?" השיב לו השד"ר: "אמת דיברתי, אך לא כל אחד זוכה לראות זאת!" מאותו יום הסתגר בעל הבת עין בביתו לתקופה ארוכה, ונפשו עגומה על שלא זכה לחזות במה שאמר לו המשולח. כעבור זמן יצא הרב מביתו וערך סעודה גדולה לחסידיו, ובה גולל בפניהם את סיפור המעשה, והכריז שהוא עורך את הסעודה כי באותו יום התבונן מחלון ביתו וזכה לראות את אבני ארץ ישראל זורחות כמרגליות.

הרימון הוא על נמלך או שיה המתנשא לגובה של כ-3 מטרים. עליו מסורגים (אלכסוניים זה לזה), מאורכים ומבריקים, וקצות ענפיו נלקשים, מחודדים וזוקרניים. בחורף משיח הרימון את עליו, בתחילת האביב הוא שם ומלבלב, ופורח בתחילת הקיץ. הרימון גדל במקומות רבים בארץ, מהצפון עד הדרום.

הידעת?

היבול הישראלי עומד היום על מעל ל-65 אלף טון רימונים בשנה, מתוכם 14 אלף טון שיאכל הצרכן המקומי. רוב הרימונים, 25 אלף טון, נשלחים לייצוא שהולך ומתגבר. לשגשוג הזה אחראיים גם יחד חקלאים ומדענים.

 גאוה
ישראלית

שיר השירים משובץ באזכורים רבים לפירות שבעת המינים בהטיות וצורות שונות. אילו מפירות שבעת המינים אינו מוזכר בשיר השירים? צטטו את הפסוקים ובדקו.

 בחנו את עצמכם!

אופקים רחוקים

מעשימה

נקודה טובה

על פי חלק מהדעות, ט"ו בשבט זהו זמן שבו ישנה הזדמנות לתיקון חטא המרגלים.

לפניכם כמה שורות קצרות. נסו להתבונן בעין טובה על ארצנו וולציין לעצמכם ארבעה דברים טובים במיוחד שאתם מזהים בארץ, בקהילה שלכם, במשפחתכם ובעצמכם.

שימו לב: עין טובה אין פירושה זיוף, אלא גילוי עמוק.

שתפו זה את זה במחשבות הטובות על הארץ ועל הקהילה
והוסיפו ביחד נקודות של טוב.

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal red lines, resembling notebook paper. In the bottom right corner, there is a small, tilted photograph of a city skyline at sunset or sunrise, featuring several tall buildings and a colorful sky.

ברכות

על פירות שבעת המינים ישנו חיוב בברכה אחרונה, חיוב זה נלמד מן הפסוק בספר דברים:

**"כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה
אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמוֹת יִצְאִים
בִּבְקָעָה וּבְהָר אֶרֶץ חֹטָה וְשׁוֹעֲרָה
וְנָפֶן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן
וְדָבָשׁ."**

בהמשך להבטחה זו מופיע הציווי:

**"וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ
אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ
עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ"
דברים ח', ז'-י'**

מפסוק זה למדים אנו על החיוב בברכת המזון ובברכה על פירות שבעת המינים, כפי שמבאר ספר החינוך:

"לברך את השם יתברך אחר שיאכל האדם וישבע מלחם, או משבעת המינים הנזכרים בכתוב (דברים ח' ח') כשהוא זן מהן, ולחם סתם נקרא פת העשוי מחטה ושעורה, ובכלל החטה הכוסמת, ובכלל השעורה שבולת שועל ושיפון.

ועל כלל שבעת המינים הזנין נאמר (שם י') "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ..."

"משורשי המצווה [...] שענין הברכה שאנו אומרים לפניו אינו רק הזכרה לעורר נפשנו בדברי פינו, כי הוא המבורך ומבורך יכלול כל הטובות, ומתוך ההתעוררות הטוב הזה בנפשנו ויחוד מחשבתנו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו והוא המלך עליהם לשלחם על כל אשר יחפוץ, אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכותיו."

(ספר החינוך פרשת עקב ת"ל)

ברכה מעין שלוש

(עפ"י נוסח ספרד)

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם,

על חמשת מיני דגן:

על היין:

על פירות משבעת המינים:

על המחיה ועל
הכלכלה

על הגפן ועל
פרי הגפן

על העץ ועל
פרי העץ

ועל תנובת העודה ועל ארץ ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו
לאכל מפריה ולשבע מטובה. רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמך ועל
ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך. ועל מזבחך. ועל היכלך. ובנה
ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה
ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברך עליה בקדשה ובטהרה.

בשבת מוסיף: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה;

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על חמשת מיני דגן:

על היין:

על פירות משבעת המינים:

ועל המחיה.
ברוך אתה יי,
על הארץ
ועל המחיה
ועל הכלכלה

ועל פרי הגפן
(בא"י גפנה)
ברוך אתה יי,
על הארץ
ועל פרי הגפן
(בא"י גפנה)

ועל הפרות
(בא"י פרותיה)
ברוך אתה יי,
על הארץ
ועל הפרות
(בא"י פרותיה)

ברכה מעין שלוש

עפ"י נוסח עדות המזרח

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

עַל הָעֵץ וְעַל
פְּרֵי הָעֵץ

עַל הַגֶּפֶן וְעַל
פְּרֵי הַגֶּפֶן

עַל הַמַּחֲיָה וְעַל
הַכִּלְכֵּלָה

וְעַל תְּנוּכַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית
וְהַנְחִלָתָ לְאַבּוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל מִפְּרִיָּה וּלְשַׁבֵּעַ מִטּוֹבָהּ. רַחֵם
יי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ
וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל מִזְבְּחֶךָ. וְעַל הַיִּכְלָךְ. וּבִנְיָה
יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ.
וְשׂוּמָחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּנְבָרְכֶךָ עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָהּ.

בשבת מוסיף: וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה;

כִּי אַתָּה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדֶה לְךָ (יי אֱלֹהֵינוּ) עַל הָאֶרֶץ

על פירות משבעת המינים:

על היין:

על חמשת מיני דגן:

וְעַל הַפְּרוֹת
(בִּא"י פְּרוֹתֶיהָ)

וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן
(בִּא"י גִפְנָה)

וְעַל הַמַּחֲיָה.
בְּרוּךְ אַתָּה יי,

בְּרוּךְ אַתָּה יי,
עַל הָאֶרֶץ

בְּרוּךְ אַתָּה יי,
עַל הָאֶרֶץ

עַל הָאֶרֶץ
וְעַל הַמַּחֲיָה

וְעַל הַפְּרוֹת
(בִּא"י פְּרוֹתֶיהָ)

וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן
(בִּא"י גִפְנָה)

וְעַל הַכִּלְכֵּלָה

על פירות האילן חוץ מז' מינים ופירות האדמה
וירקות ועל כל המשקין ועל דבר שאין גידולו מן
הארץ מברכין אחר אכילתן "בורא נפשות":

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת וְחֲסֵרוֹן עַל כָּל
מָה שֶׁבְּרֵאתָ לְהַחְיֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כָּל חַי.
בְּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:

נוטעים יחד

ט"ו בשבט הוא גם אחד מראשי השנים והזדמנות
טובה להתחלות חדשות.

נצלו את הישיבה המשותפת שלכם בתור קהילה,
ונסו לחשוב על שתי החלטות קהילתיות שהייתם
רוצים לקבל לכבוד שנת פירות האילן החדשה.
הבאה עלינו לטובה.

מומלץ לכוון את ההחלטה לחיבור לטבע, לבריאה
ולהודאה לריבוננו של עולם על טוב הארץ.

מעשימה

התורה מכנה את הארץ:

"אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבֶשׁ" שמות ג', ח'

הרב צבי יהודה היה אומר שיש באמירה זו חידוש מיוחד של התורה, שהרי חז"ל אומרים שהחלב נוצר על ידי דם שנעכר, ומתפרק בגוף הבהמה (נידה ט' ע"א), ואם כן עולה השאלה כיצד מותר לאכול חלב, הרי דם אסור באכילה?! זהו החידוש, שלמרות מקורו של החלב התורה התירה אותו באכילה. כך גם בדבש.

דבש הרי יוצא מן הטמא, מן הדבורה שהיא טמאה ואסורה באכילה, ויש כלל בהלכה שכל היוצא מן הטמא טמא (בכורות ה' ע"ב). אמנם כוונת הפסוק היא לדבש תמרים, אך מכיוון שהמילה 'דבש' נשמעת לנו כדבש דבורים, יש כאן מסר שהתורה רוצה ללמד אותנו: הדבש שיוצא מן הדבורה, אף על פי שהוא דבר היוצא מן הטמא, הוא טהור.

הרצי"ה היה אומר שזהו שבחה של ארץ ישראל, שיש לה כוח המהפך, לקחת את המציאות ולהפוך אותה לטובה, מדם לחלב.

כאן הדם הוא רמז לדין, והחלב לרחמים (פרדס רימונים שער ח פ"ו).

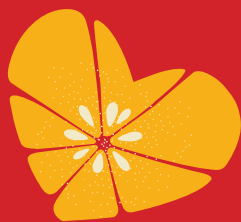
כלומר ארץ ישראל מסוגלת לרומם את הדברים הטמאים; את הדברים שנמצאים במצב השלילי ביותר היא מתקנת ומרוממת.

(עפ"י שיחות הרצי"ה במדבר, עמ' 196-199).

אתגר הארץ הטובה

כמה באמת אתם יודעים על הארץ?

האתגר שלפניכם הוא אתגר אישי וקבוצתי גם יחד. כל אחד מן המשתתפים משחק מהמכשיר הנייד האישי שלו, ממחשב נייד או מטאבלט (דרוש חיבור לאינטרנט), אך כל אחד הוא גם חלק מקבוצה ומשפיע על מצב הניקוד הכללי.

הוראות המשחק:

הכניסו את קוד המשחק המוקרן על המסך הראשי בחדר והזינו את שמכם הפרטי.

כדי להתחבר למשחק סרקו את הקוד בתחתית העמוד או הקלידו בדפדפן את הכתובת: game.torland.org.il

המתינו לתחילת המשחק.

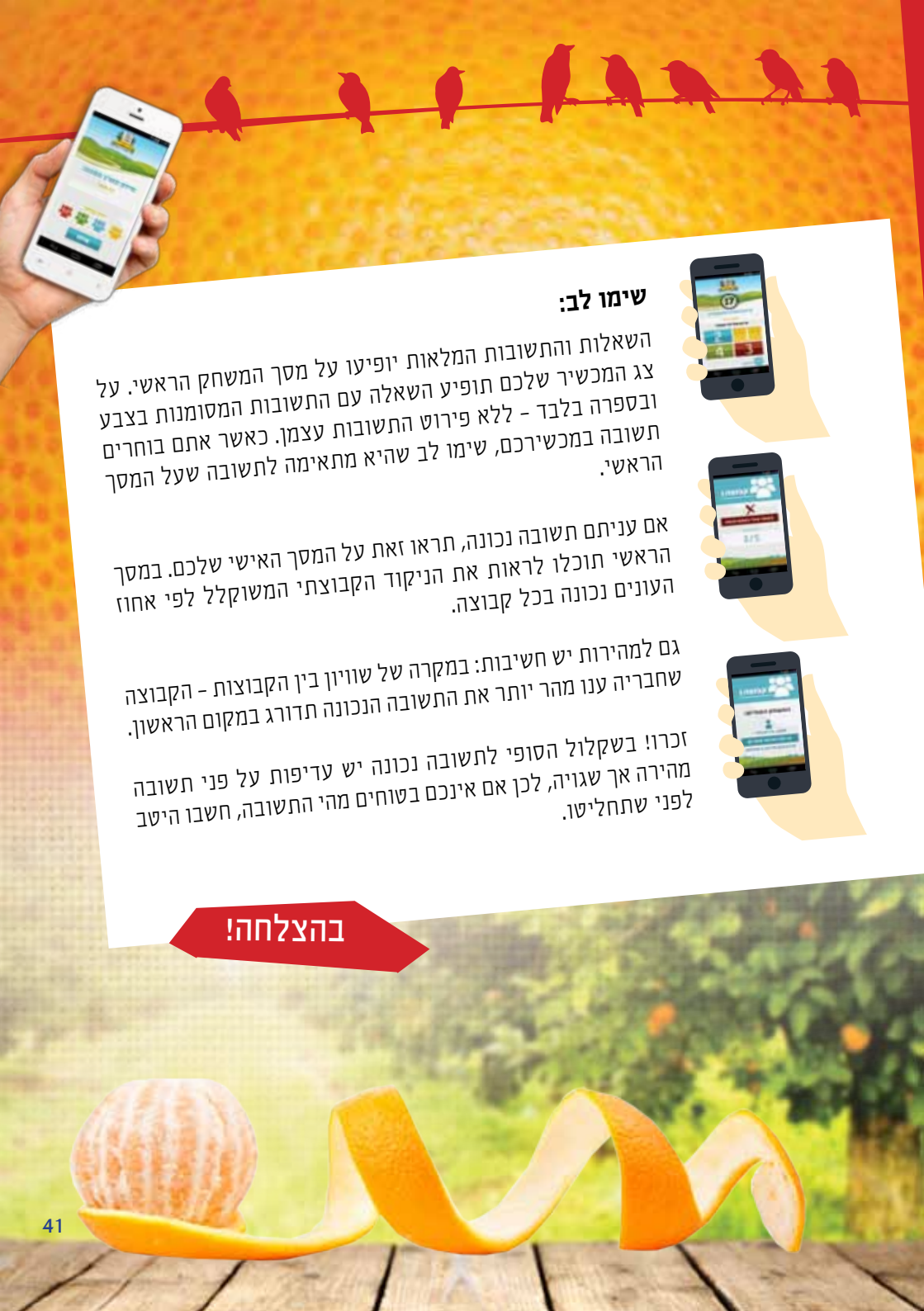

בחרו את צבע הקבוצה שאתם משויכים אליה לפי חלוקת המנחה.

סרקו אותי

שימו לב:

השאלות והתשובות המלאות יופיעו על מסך המשחק הראשי. על צג המכשיר שלכם תופיע השאלה עם התשובות המסומנות בצבע ובספרה בלבד - ללא פירוט התשובות עצמן. כאשר אתם בוחרים תשובה במכשירכם, שימו לב שהיא מתאימה לתשובה שעל המסך הראשי.

אם עניתם תשובה נכונה, תראו זאת על המסך האישי שלכם. במסך הראשי תוכלו לראות את הניקוד הקבוצתי המשוקלל לפי אחוז העונים נכונה בכל קבוצה.

גם למהירות יש חשיבות: במקרה של שוויון בין הקבוצות - הקבוצה שחבריה ענו מהר יותר את התשובה הנכונה תדורג במקום הראשון.

זכרו! בשקלול הסופי לתשובה נכונה יש עדיפות על פני תשובה מהירה אך שגויה, לכן אם אינכם בטוחים מהי התשובה, חשבו היטב לפני שתחליטו.

בהצלחה!

תשובות לבחנו את עצמכם! ?

1. עמ' 9: **פתגמים הקשורים לחיטה ולתוצריה:** "אכל את העוגה והשאירה שלמה", "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (ענה שלא מן העניין), "אם אין קמח אין תורה", "בזעת אפיך תאכל לחם", "הזרעים בדמעה בְּרָנָה יִקְצְרוּ".

2. עמ' 13: **אזכורים בתנ"ך לפירות שבעת המינים והמקור הראשון לכל פרי:**

תמר - 12 פעמים, "וְנֹשֶׁם... עֵינֹת מַיִם וְשֹׁבָעִים תִּמְרִים" (שמות ט"ו, כ"ז)
חיטה - 30 פעמים, "אֶרֶץ חִטָּה וְשֹׁעֲרָה" (דברים ח', ח')
רימון - 32 פעמים, "וְעֵשִׂיתָ עַל שׁוּלְיוֹ, רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן" (שמות כ"ח, ל"ג)
שעורה - 34 פעמים, "כִּי הַשְׁעֵרָה אָכִיב, וְהַפְּשֹׁתָה גִבְעֹל" (שמות ט', ל"א)
זית - 38 פעמים, "וְהָיָה עֵלֶּה-זֵּית טָרֶף בְּפִיהָ" (בראשית ח', י"א)
תאנה - 39 פעמים, "וַיִּתְּפוּ עֲלֶיהָ תְּאֵנָה" (בראשית ג', ז')
גפן - 55 פעמים, "בְּחִלּוּמֵי וְהָיָה-גֶפֶן לְפָנַי" (בראשית ט', ט')

3. עמ' 17: **פירות והפעולות החקלאיות הקשורות אליהן:**
 לבצור ענבים, לארות תאנים, לקצור חיטים ושעורים, למסוק זיתים, לגדוד תמרים, לקטוף רימונים (ופירות אילן נוספים), לדוש חיטים (להפריד את החיטה מהגרעין).

4. עמ' 20: **סדר הפירות על פי הגובה (גובה ממוצע):**

חיטה, שעורה: 150-60 ס"מ

גפן: עד 2 מ'

זית: 2-3 מ'

רימון: 3 מ'

תאנה: עד 10 מ'

תמר: 20 מ' ואף יותר!

5. עמ' 25: **פרי הרימון משמש להכנת יין** - המצאה ישראלית שנרשמה לראשונה בעולם במושב כרם בין זמרה בגליל.

6. עמ' 27: **מקור המילה קיץ בתיאור הבשלתו של פרי התאנה.**

7. עמ' 30: **השעורה אינה מוזכרת בשיר השירים. הזית רמוז במילה 'שמן'.**

דוגמאות:

"שָׁמֶן תִּזְרַק שְׁמֹךְ", "בְּזִכְרֶיהָ דִּדְיָךְ מִיָּין", "שְׁמֹנֵי נִטְרָה אֶת-הַכְּרָמִים", "הַתְּאֵנָה חֲנוּטָה פְּגִיָּה", "כַּפְּלַח הָרִמּוֹן רָקֵתָךְ", "דָּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ", "...פְּרִדָּס רְמוֹנִים עִם פְּרֵי מִגְדִּים", "בְּטֶנֶךָ עֲרִמַת חֲטִיִּם", "וְהַגִּפְנִים סָסֶדֶר נָתַנוּ רִיחַ", "אִישׁ תַּחַת גֶּפֶן וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ", "...הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן, הַנִּיצוּ הָרְמוֹנִים", "...אֶעֱלֶה בְּתֶמֶר, אֲחֻזָּה בְּסִסְנִיּוֹ".

החוברת שלפניכם תיקח אתכם למסע בעקבות פירות הארץ הטובה.

לפירות ארץ ישראל ישנה קדושה מיוחדת וטעם מיוחד, אך מעל הכל יש להם משמעות. עם ישראל וארצו קשורים בקשר עמוק ובלתי ניתק, פירות הארץ מבטאים תכונות רבות בעם ישראל, ואת החיבור הטבעי בין העם, לתורה ולארץ.

אתם מוזמנים להצטרף לסדר ט"ו בשבט ארץ ישראלי מקורי, ערכו את השולחן עם פירות הארץ הטובה, שבו עם חברים או בני משפחה ובואו לטעום ממתיקות הפירות, ללמוד על משמעותם ולבחון את עצמכם: כמה אתם באמת מכירים את הארץ שלנו, הארץ הטובה.

